

РЕЦЕНЗІЯ

рецензента, к.е.н., доцента Жадан Т. А.

на дисертаційну роботу Ходирєвої Оксани Олегівни

«ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ СТРАТЕГІЧНОГО КОНТРОЛІНГУ ФАКТОРІВ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА»

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії

за спеціальністю 051 – Економіка

1. Актуальність теми та зв'язок з науковими планами і програмами

Сучасні економічні тенденції висувають підвищені вимоги до якості та ефективності управління підприємством задля забезпечення його сталого розвитку. Як наслідок, системи управління діяльністю підприємств повинні динамічніше змінюватися у відповідності до впливу факторів внутрішнього та зовнішнього середовища. Відсутність повної інформації про поточний стан і перспективи розвитку підприємств ускладнює прийняття ефективних управлінських рішень, що потребує комплексного вирішення численних проблем з використанням нових підходів до управління. Перевагою контролінгу над іншими методичними підходами до управління підприємством є його інтеграція в систему управління і забезпечення повної координації її елементів. Головною метою запровадження стратегічного контролінгу на підприємстві є фокусування управлінських процесів на досягнення встановлених цілей розвитку, що підтверджує актуальність обраної теми.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційну роботу виконано відповідно до програм і планів наукових досліджень кафедр «Обліку і фінансів» та «Економіки бізнесу і міжнародних економічних відносин» НТУ «ХПІ» та у межах держбюджетних тем МОН України: «Дослідження стратегічного управління виробничим потенціалом на засадах фінансового контролінгу» (ДР № 0120U00573);

«Розвиток концепції управління персоналом в умовах діджиталізації економіки» (ДР №00122U201672), в рамках якої здобувачем розроблено пропозиції щодо застосування інструментів і методів стратегічного контролінгу в інформаційній системі управління підприємством.

3. Аналіз змісту дисертації. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації

Дисертаційна робота Ходиревої О.О. є завершеною науковою роботою, складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків і офіційних документів щодо впровадження результатів дослідження. Загальний обсяг дисертації становить 234 сторінки. Дисертація містить 28 таблиць (з них 10 займають повних 19 сторінок), 54 рисунка (з них 11 займають 11 повних сторінок), 4 додатки на 14 сторінках, список використаних джерел зі 210 найменувань на 21 сторінці.

У вступі до дисертаційної роботи Ходиревою О.О. доведено актуальність теми, описано мету роботи, об'єкт та предмет дослідження, методи його проведення, сформовано відповідні завдання, а також елементи наукової новизни. Здобувачка визначила практичну цінність одержаних результатів дослідження та надала дані щодо апробації його положень.

В першому розділі здобувачкою обґрунтовано необхідність впровадження контролінгу на українських промислових підприємствах. Здійснений аналіз всесвітнього досвіду використання контролінгу. Проведено аналіз дефініцій «контролінг» та «стратегічний контролінг» як економічних категорій та запропоновані авторські визначення даних дефініцій, враховуючи їх сучасне бачення. Здобувачкою запропонована схема понятійного апарату тематики дисертаційної роботи. Проаналізована система управління розвитком, виділені і згруповані фактори, які чинять вплив на функціонування та розвиток підприємства, показано місце контролінгу факторів розвитку в системі управління розвитком промислового підприємства. На основі вищевикладеного, здобувачкою пропонуються теоретико-методичні положення підходу до формування

системи стратегічного контролінгу факторів розвитку промислового підприємства.

Другий розділ дисертаційної роботи Ходиревої О.О. присвячений аналізу діяльності та перспективам подальшого розвитку машинобудівних підприємств України. Значну увагу приділено аналізу економічного стану машинобудівної галузі на макро- та мікроекономічному рівнях, що дозволило виявити негативні фактори, які блокують розвиток підприємств. Авторкою запропонований методичний підхід до оцінки рівня розвитку промислового підприємства, а також відповідний інтегральний показник, який дозволив проаналізувати динаміку рівня розвитку для досліджуваних підприємств. Цікавим є розвинутий підхід до кластеризації машинобудівних підприємств та виділення, в його результаті, груп підприємств зі схожими параметрами розвитку.

У третьому розділі здобувачкою розроблений підхід до оцінювання ефективності функціонування системи стратегічного контролінгу на підприємстві, що включає 2 інтегральних показника, 6 адаптованих проєкцій розвитку та відповідні ним ключові показники ефективності, які сформовані за результатами проведеного у другому розділі факторного та кластерного аналізу, та поєднують потреби машинобудівних підприємств та стратегії розвитку. Здобувачкою запропоновано систему лімітів та порогових значень показників за кожним напрямком реалізації стратегії розвитку, яка відповідає досягненню стратегічних цілей підприємства.

Висновки за кожним розділом та загальні висновки відображають основні результати роботи, на основі яких сформовані положення наукової новизни. Ходиревою О.О. опрацьовано значну кількість літературних джерел, у тому числі іноземних, та здійснено ґрунтовний аналіз статистичних даних.

4. Наукова новизна одержаних результатів

До найбільш суттєвих здобутків даної дисертаційної роботи, які містять наукову новизну, можна віднести наступні.

Удосконалено науково-практичні положення запровадження системи предикативного стратегічного контролінгу розвитку промислового підприємства, які дозволяють завчасно виокремлювати раціональні управлінські рішення, спрямовані на досягнення стійкого розвитку підприємства.

Набуло подальшого розвитку методичний підхід до інтегральної оцінки рівня економічного розвитку промислового підприємства, який на відміну від наявних, базується на виокремленні головних факторів (компонент), що характеризують ефективність використання ресурсів, здійснення управлінської, інноваційної та збутової діяльності підприємства, врахування яких дає змогу комплексно оцінити поточний фінансово-економічний стан промислового підприємства з метою своєчасного вжиття відповідних коригуючих дій та заходів, спрямованих на досягнення цілей і завдань його стратегічного розвитку.

Сформовано науково-практичний підхід до групування промислових підприємств за рівнем економічного розвитку, в основу якого, на відміну від існуючих, покладено кластеризацію підприємств за індикаторами масштабу їх діяльності та ключовими показниками, які характеризують внутрішні фактори їх функціонування та розвитку. Запропонований підхід дозволяє виділити якісно однорідні групи промислових підприємств зі схожими тенденціями розвитку та розробити для кожної з них персоналізований склад організаційно-економічних заходів стратегічного контролінгу, орієнтованих на упередження виникнення та нейтралізацію негативних наслідків дестабілізуючого впливу чинників зовнішнього і внутрішнього середовища.

Вважаємо, що положення наукової новизни у дисертаційній роботі Ходирєвої О.О. сформульовані належним чином, характеризуються високим ступенем обґрунтованості та свідчать про значний рівень наукового пізнання автора.

5. Достовірність отриманих результатів та висновків

Достовірність отриманих результатів забезпечується коректною постановкою задачі, мети та завдань дисертаційного дослідження, які розв'язуються послідовно та аргументовано. Достовірність наукових положень, висновків та рекомендацій підтверджується відповідністю методології дослідження, застосуванням комплексу методів, адекватних предмету дослідження.

6. Практична цінність одержаних результатів та рекомендації щодо їх подальшого використання

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці і впровадженні конкретних пропозицій та практичних рекомендацій щодо формування системи стратегічного контролінгу факторів розвитку промислового підприємства.

Пропозиції автора прийняті до впровадження в діяльність вітчизняних підприємств, а саме: ТОВ «АЛЬФАПЕЙ» (довідка №77-17/06 від 17.06.2021 р.), ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА КОМПАНІЯ «ІННОВАЦІЙНІ НАФТОГАЗОВІ ТЕХНОЛОГІЇ»» (довідка №03 від 18.01.2023 р.) Науково-технічний концерн "Інститут проблем машинобудування" НАН України (довідка №01 від 20.10.2019 р.), АТ «ХАРКІВСЬКИЙ МАШИНОБУДІВНИЙ ЗАВОД «СВІТЛО ШАХТАРЯ» (довідка №01 від 18.11.2022 р.) та у навчальний процес Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (акт від 27.01.2023 р.), де розробки здобувача використані для покращення методичного забезпечення навчального процесу при підготовці фахівців за дисциплінами «Стратегія підприємства», «Стратегічне управління», «Контролінг» в НТУ «ХП».

7. Оформлення дисертації, дотримання вимог академічної доброчесності та повнота викладення наукових положень та результатів в опублікованих працях

Дисертація виконана з дотримання вимог академічної доброчесності, пройшла перевірку на наявність академічного плагіату, отримані результати

дають підстави говорити про оригінальність роботи. У тексті містяться авторські ідеї, і не виявлено використання ідей інших науковців без посилання на їх роботи.

Наукові публікації Ходиревої О.О. відображують представлені у дисертації положення наукової новизни. Загальні положення, зміст дисертації та основні результати дисертаційного дослідження відображено у 23 наукових працях, зокрема в 7 статтях у наукових фахових виданнях України з економіки, 1 стаття у виданні інших держав, що входить до Організації економічного співробітництва та розвитку Європейського Союзу, 15 тезах доповідей у матеріалах науково-практичних конференцій.

8. Недоліки та зауваження до дисертаційної роботи

Дисертація Ходиревої О.О. на тему «Формування системи стратегічного контролінгу факторів розвитку промислового підприємства» виконана на високому науковому рівні, має теоретичне та практичне значення. Однак, існують деякі дискусійні питання, на яких необхідно зупинитися більш детально.

1. В дисертаційній роботі у підрозділі 1.1 «Місце і роль контролінгу в системі управління підприємством» здобувачка розглядає особливості застосування концепції контролінгу в розвинених країнах світу (с. 16-20), але не конкретизує, що саме з розглянутого зарубіжного досвіду доцільно використовувати на вітчизняних промислових підприємствах з метою удосконалення управління їх розвитком в сучасних умовах господарювання.

2. В дисертаційній роботі у підрозділі 1.2 «Дослідження стратегічного контролінгу як економічної категорії» здобувачкою в авторському визначенні поняття «контролінг» описано реакційний підхід до розуміння його сутності «визначення та корегування відхилення досягнутих результатів від встановлених цілей...» (с.36), доцільно було б розглянути ще і проактивний підхід (упередження виникнення відхилень...).

3. На рисунку 1.3 (с.42) вказані основні задачі стратегічного контролінгу на промисловому підприємстві. Бажано було більш чітко

визначити їх сутність та зміст, що дозволило б краще розуміти певні наукові положення, запропоновані здобувачкою у представленому науковому дослідженні.

4. У таблицях 3.4 – 3.7 (с. 170-172) здобувачка пропонує базовий склад «Ключових показників ефективності для різних проєкцій», але для кожної стратегічної цілі наводить лише один комплексний ключовий показник. Бажано було б обґрунтувати застосування такого підходу та зазначити умови й можливості його використання.

5. Після першого та третього розділів дисертаційної роботи здобувачка наводить висновки, деякі з яких мають доволі розгорнутий характер (після 1 розділу - 6 висновків, після 3 розділу - 5 висновків) і відображають не тільки найбільш значимі наукові результати, а ще й деталізують теоретико-методичні підходи їх отримання. Варто було б обмежитися 3-4 більш конкретними висновками.

6. Варто було б помістити у додатки всі проміжні розрахунки, які проводилися у дисертаційному дослідженні.

Однак зазначені зауваження не є принциповими, істотно не впливають на зміст дисертаційної роботи та не знижують її наукової та практичної цінності.

9. Висновки

Дисертаційна робота Ходиревої О.О. є завершеною науковою працею, яка містить нові науково обґрунтовані результати. Зазначені дискусійні положення та зауваження не зменшують цінності результатів дисертаційної роботи. Тема дослідження відповідає галузі знань 05 – «Соціальні та поведінкові науки» та спеціальності 051 – «Економіка».

Таким чином, зважаючи на актуальність теми дисертації, обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, їхню новизну та практичну цінність, повноту викладу в наукових публікаціях, відсутність порушень академічної

добросовісності, вважаю, що дисертаційна робота здобувачки Ходирєвої О.О. «Формування системи стратегічного контролінгу факторів розвитку промислового підприємства» відповідає вимогам 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціальної вченої ради Закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12.01.2022 р. № 44 та вимогам до оформлення дисертації МОН України від 12.01.2017 № 40, а сама авторка, Ходирєва Оксана Олегівна, заслуговує присудження їй наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 «Економіка».

Рецензент:

Кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри туризму і готельно-
ресторанного бізнесу
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»

Тетяна ЖАДАН

Підпис засвідчено:

Вчений секретар
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»

Юрій ЗАЙЦЕВ